

ערימה Ziva jelin זיוה ילין

אוצרת: תמר הורביץ ליבנה

תערוכת היחידה של האמנית זיוה ילין בגלריה כברי מקשרת בין פריפריות קיבוציות, גליל ונגב, בארי וכברי. ילין מביאה פרשנות אישית למראות, לנופים ולאובייקטים מוכרים. היא נעה בין השדה הציורי לפיסולי, מטפלת בחומרי הזיכרון, מקלפת ומשילה, מחברת וממציאה, ובוחנת את אמיתות הדימוי ואת טיבה של הנוסטלגיה.

במרכז התערוכה ניצבת ערימת רהיטים חלולים מנייר אריזה חום. מצבור מתפרק וזולג שנבנה בעמלנות. רהיטים שנזנחו במרכז המחזור והאשפה של שני הקיבוצים הוצלו מכיליון ואחר כך נעטפו בנייר ובדבק פלסטי. האובייקטים טופלו, הושלו וחולצו מתוך קליפותיהם, והקליפות נערמו אלו על אלו - חפצים ממורשת הקיבוץ, המעוצבים בשפה הנעה בין הריאליסטי לפואטי. על חלקם בפינת הגלריה ציירה האמנית בהגדלה נוף משנותיו הראשונות של הקיבוץ שלקחה מארכיון כברי, ובגלריה החיצונית ציירה את נוף קיבוץ בארי - בתים קטנים, עצים, מדרכות או פנס דרך מאפיין.

זיוה, אישה קטנה ונמרצת, חולמת בלילות על ערימה גדולה. מסמנת מטרה ומגשימה. החלום מתורגם לעשייה כשהיא חושבת על מסלול ומתווה אותו, פועלת מאותם דחפים לא מוסברים אך כה מוכרים בקרב אמנים. זה הדבר שנכון לעשות כעת - לבנות את הערימה שלה. עמוד התמיכה, סימן ההיכר של הגלריה בכברי, מסתמן עבורה כמתאים לבנות סביבו את המצבור.

ערימה במילון היא מקבץ של עצמים מונחים זה על גבי זה, אוסף חסר היגיון, תערובת חסרת סדר.¹ לא בכדי המילה ערימה נקשרת גם במילה עורמה. הערימה של זיוה ילין היא מטאפורה על אודות מצב ביניים. היא הפרעה בסדר הזמן ההיסטורי והארכיאולוגי, היא ראי של תקופת מעבר. יש בה עדות לשכבות של זמן שחל בהן שיבוש. היא תל. היא מצבור שצובר כוח ומבקש מן המתבונן אומץ להסתכל פנימה, או להושיט יד, כמו בסיפור "עד הנה" של הסופר ש"י עגנון:

"הכנסתי ידי לתוך ערימה [...] העליתי [...] מזרח ומגילת אסתר מצוירת. ונוי סוכה כאותם שאני ואתה נהגנו לעשות בקטנותנו. וכבר עמדתי למשוך ידיי מגזילת העניים [...] אבל [...] חזרתי לחטט בערימות. לסוף הכנסתי ידי לתוך ערימה אחת והעליתי ספר קינות לתשעה באב, דפוס שאינו ידוע בעולם."²

הערימה של עגנון היא ערימת ספרי קודש שנבזזו בידי חיילים והובאו מפולין לחנותו של סוחר ספרים בלייפציג, גרמניה. גיבורו המרכזי של עגנון הוא ד"ר מיטל, ביבליוגרף יהודי-גרמני, והוא מפשפש בערימה בידיו. הערימה מופיעה בנובלה כסטייה מן הדרך הראשית של היצירה. היא שולית כביכול, אך מתוארים בה חומרי גוף וטקסטים מסורתיים המצויים יחד כחלק מן הספרות הגבוהה, ספר קינה נדיר לצד קישוטים לסוכה שהופרשו מחיי הציבור. הערימה של עגנון מבשרת את שסיעתה של היצירה "עד הנה" ואת הפיכתה מסיפור מערבי קלאסי ליצירה מפוררת ופרגמנטרית. היא סוג של מלמול שורשים, רגע של העברת מסורת. היא ראי לקנייני הרוח של האדם המודרני. זהו כינוס מתפזר ודומע המעיד על מצב התפרקות של יחיד וקהילה, ודומה לכן לציור ולפיסול של ילין.³

המבט פנימה לתוך הערימה של ילין לוכד דימויים נבחרים, סמלים ארכיטיפיים של חברה - תנור נפט לחימום או ממטרת דשא עקרה. כך כותבת האמנית: "הערימה פורעת את הסדר הטוב של ההשכחה. לא ניתן להתעלם ממנה, והיא מאיימת כל רגע להתמוטט ולהתרסק. המקום שהיה מתגבב מתערבב, רגלי כיסאות, תריסים, שידות וארונות, וחסל סדר בית אבא ואמא, כורסה, מיטה, תמונה ושפרף ומדפים עמוסים בספרים כבדים. הערימה בולעת אל קרבה סודות וסיפורים, צלילי מפוחית עם ערב ופטיפון ישן."⁴ עבור המתבונן זוהי ערימת געגוע, אולי ל"ערימה של חברה על הדשא", או לנשל שהושל, וודאי לזמן אבוד.

1 - ערימה, <https://milog.co.il/%D7%A2%D7%A8%D7%99%D7%9E%D7%94>

2 - ש"י עגנון, "עד הנה", עמ' כ. את הסיפור כתב עגנון ב-1952, והוא עוסק בגורל ספרי קודש יהודיים בזמן מלחמת העולם השנייה.

3 - עדי שורק, ערימה ופקעת, עיון משווה בשאלת הגוף והכתב ביצירתו של ש"י עגנון, עבודת גמר לקבלת תואר מוסמך אוניברסיטה M.A, אוניברסיטת תל אביב, בהנחיית פרופ' גלילי שחר, 2018.

4 - זיוה ילין, טקסט לקראת התערוכה, 2022.

גלריה שיתופית יהודית ערבית בגליל
جاليري تشاركي يهودي عربي في الجليل

גלריה כברי - גלריה שיתופית יהודית ערבית בגליל
מנהלת ואוצרת - תמר הורביץ ליבנה 054-7440954

ילין מקבלת את השראתה מגוף יצירתו של אמן הדאדא הגרמני קורט שוויטרס (Kurt Schwitters). הוא נודע בסביבות המרצבאו⁵ (Merzbau) שבנה בביתו בשנות השלושים. מדובר במבנים שהתהוו לאורך זמן, צמחו והשתנו והיו לחלק מאדריכלות הבית. בתוכם היו כוכים ומגירות, ובהם הוטמנו חפצים אישיים שלקח מחבריו או מצא ברחוב: שערות, שרוכי נעל, סיגריה, קצה עניבה ועוד. הם מילאו את כל סביבתו הביתית מן הרצפה ועד התקרה ונהרסו שוב ושוב - בהאנובר בגרמניה במלחמת העולם השנייה עקב התקפה אווירית, באוסלו בנורווגיה עקב שריפה, ולאחר מכן גם באנגליה.

הערימה שההוגה ולטר בנימין דן בה מעסיקה גם היא את ילין. היא משמשת עבורו דימוי להיסטוריה שגלי חורבות נערימים בה אחד על השני ומוטלים לרגליו של מלאך ההיסטוריה. "מה שלנו נדמה כשרשרת של מאורעות, נראה בעיניו (בעיני מלאך ההיסטוריה) כקטסטרופה יחידה, כזו אשר אינה חדלה מלערום הריסות על הריסות ולהשליכן למרגלותיו. הוא רוצה היה להשתהות לרגע, להעיר את המתים ולאחות את הקרוע. אבל סערה מנשבת מגן עדן נסתבכה בכנפיו, והיא כה עזה עד כי אין עוד בכוחו של המלאך לקפל אותן. רוח־סערה זו הודפת אותו בהתמדה אל עבר העתיד, אליו הוא מפנה את גבו, בשעה שערימות ההריסות צומחות לפניו עד השמיים"⁶.

הערימה מעסיקה אמנים מודרניים נוספים כמו הצייר לארי אברמסון, המצייר אותה שוב ושוב ורואה בה דימוי של היעדר בית, של גלות, של ריבוי ושל סתירה. הוא מסביר כי כעת, כשדעכה סערת הקדמה, מלאך ההיסטוריה של ולטר בנימין יכול להפוך לאמן שידי חופשיות, והוא משתוקק להיכנס לתוך הערימה ולנבור בה, להשהות את הזמן ולאחות את השברים.⁷

האמנית והאדריכלית רלי דה פריס מרחיבה את הדיון במבנה הערימה במציאות ובאמנות, ומתארת אותו כהגינות שונים הנקלעים לשותפות ומבטאים פוטנציאל של התנגדות. הערימות נבנות ומתרחשות ברגעי הלואי. הן מאפשרות מבט אל מרכיבי היסוד המתרוממים תחת רגלינו באופן שאין דומה לו, מזמנים את המחשבה על מהות הזיקה בין העצם, האובייקט, ובין האדם, הסובייקט. ערימות מביאות איתן ידע, מחשבה ואפשרות ללמוד מהן. הן פועלות במרחב ומאתגרות את מה שאפשר לחשוב.⁸

כך מתוארת הערימה בשיר "משפחה" של המשוררת ענבל קלינר:⁹

צְנוּפִים זֶה בְּזָה, בְּלוּלֵי לֵילוֹת
הַיָּמִים נִעְרָמִים בְּנוֹ, בְּעֶרְמוֹת גְּבוּהוֹת.
סְפֹגֵי לַחֹת, סְתֹרֵי שְׁמִיכוֹת,
הָאֵם בְּתַחְתֵּיתָם
הַצְּפִנְתִּי פֶעַם אֶת נַפְשִׁי
כְּעֶדְשָׁה קְטָנָה?

ילין אינה חוששת מלשלוח יד לערימה. היא מזמינה גם את הצופה לעשות כך, אולי ימצא שם אפון או עדשה. ילין מזמינה אותנו לחשוב מהו התדר שפועל אצלנו בגוף במפגש הישיר עם מושאי הזיכרון, השולחים אותנו במנהרת זמן אל העבר. מהו הרגש החומל שניצת למראה המוכר והאבוד בזמן. היא מפגישה אותנו עם החמקמקות של הרגע ומהדהדת עבורנו את השאלה הגדולה של הקיום: שאלת הזיכרון והשכחה, הזהות והמקום.

ד"ר זיוה ילין - אמנית, אוצרת ומרצה. ילידת קיבוץ בארי וחייה ויוצרת בו. מנהלת ואוצרת גלריה בארי, מרצה לציור בבית הספר לאמנות במכללת ספיר וראש התמחות לימודי אמנות במכללת קיי.

אנו מבקשים להודות לקרן ליוצרים עצמאיים על תמיכתה בתערוכה.

לגילה ספיר לורד גולד ולתלמידי מגמת האמנות ומוריה בבית הספר התיכון מנור כברי, על שותפותם ועבודתם בבניית "קליפות" לתערוכה, לארכיון קיבוץ כברי.

5 - מרצבאו - Merzbau - לפי שוויטרס השם לקוח מקרע נייר שעליו האותיות מתוך שמו של ה"קומרצבנק" (Commerzbank) - בנק גרמני גדול.

6 - ולטר בנימין, "תזות על מושג ההיסטוריה" (1940), הרהורים, כרך ב', מבחר כתבים, תרגום: דוד זינגר, תל אביב, הקיבוץ המאוחד, 1996, עמ' 313. ראו ציורו המוכר של האמן פול קלה, "אנגלוס נובוס" (מלאך ההיסטוריה), 1920.

7 - לארי אברמסון, **הציור הוא מרגל**, הוצאת הקיבוץ המאוחד, 2018. עמ' 81-88. בר אור גליה, יגר אינגה (אוצרות ועורכות), לארי אברמסון, הערימה, הוצאת המשכן לאמנות עין חרוד ומוזיאון פליקס נוסבאום, גרמניה, 2005.

8 - "ערימה", הרצאתה של רלי דה־פריס, כנס הלקסיקון ה־14, מאי 2017, אוניברסיטת תל אביב <https://vimeo.com/225737855>

9 - ענבל קלינר, **בסבך קנים ופטל**, סדרת כבר, הוצאת מוסד ביאליק, 2022, עמוד 79.